

GRUVENE UNDER SUNNDALSFJELLENE

Av Arne Melkild fra verksposten 2-83, Årdal og Sundal Verk A/S.

I dag er det vel vannet som renner i foss og stryk, men også i stille sig i denne storslagne flellheimen, som Sunndalsfjellene er, som mest opptar lokalsamfunnet. Det rennende vann - skal det temmes og reguleres enda mer? Eller skal det få renne fritt og uhemmet som fra Arilds tid?

1984 ser ut til å bli et grenseår - et terskelår. Ikke mer vannkraftutbygging i dette distriktet? Spørsmålet henger i luften. Men uansett om det blir ytterligere regulering eller ikke, vil det fra de impliserte parter bli betraktet som en seier - en ressurs er bevart. Vannkraft er én. Den frie natur er en annen.

Et botanisk eldorado

Sunndalsfjellene er en fjellheim som rommer mer enn vann. I en tidligere artikkel i Verksposten har jeg rørt ved det botaniske. Få steder i vårt land kan vise en så allsidig og egenartet flora. Dette eldorado for en botaniker har trukket til seg fagfolk fra mange land, og ikke å forglemme våre egne. De har trasket og gått, studert og undersøkt i dal og på hø og stadig nye funn er gjort ned gjennom tidene. Amatørbotanikeren er heller ikke ukjent med disse plantesamfunnene. I den pågående diskusjonen om kraftutbygging er ikke sjelden uttrykket «unik» blitt brukt om floraen i dette området. Sikkert helt berettiget, slik en siste fagrapport bekrefter. «Noen av Nord-Europas rikeste plan-tefjell» heter det bl.a.

Gravedrift

Sunndalsfjellene har mer å by på. Som fjellvandrere vil du i de fleste til-

felle ikke komme over dette og slett ikke «historien» bakom. Det er ikke de underjordiske jeg tenker på - de har nok vært inne i bildet, men skal være i fred for oss. Det som er aktuelt er det som mer eller mindre er under jorda og mennesket sin søken for å utforske det - samlenavnet er *geologien*. Jeg tenker og her på menneskets slit og strev for å utnytte de ressursene som finnes gjemt i berget det blå.

Om Sunndalsfjellene kan vi kanskje ikke bruke de store bokstavene når det gjelder gravedrift, men da den gikk for seg, var den viktig for lokalsamfunnet. Allerede rundt 1820-tallet var de første spe forsøk på å utnytte ressursene under jorda i gang. Hva var det så de gikk etter? Vi lar nestor blant våre geologer, Amund Helland, slippe til:

Glupen og Raubergtelet

«Olivinsten omdannet til serpentin forekommer paa flere steder i Sunndalen og her opptræder krumjernsten i serpentinen... Saadanne forekomster af serpentin er der... ved Glupvatn, i Kopungen i Geitadalen,... ved Grønnvoldstenen ved Raubergaaen...» (Delvis sitat fra Topografisk-statisk Beskrivelse over Romsdal Amt 1911.)

Videre heter det: «I Sunndalens kromgruber arbeidede i 1845 ialt 50 mand, som utvandt 478 tdr. malm med en udgift af 25 kr. pr. tønne.» Dette var for samtlige gruver. I Glupen gruve som ligger vel 1300 m.o.h. arbeidet i 1845 20-34 mand. Uttaket der det året var 299 tdr. malm. «Mal-

men, som var meget god pukmalm, kostede således 36 kr. tønden». Malmen fra Glupen lå således vesentlig over gjennomsnittet.

Mennesket bakom malmen

A. Hellands topografiske beskrivelse av gruvedriften i Sunndal og andre skrifter om samme emne, er meget interessant lesning. Statistikken gir oss tall både for det ene og annet. Det er nesten ren kromjernmalm. Den kan forekommé så og si i rene klumper. Sølv er og med og gullet er heller ikke borte. Men et forhold som vi ikke kan lese av rapporter og statistikker gjelder mennesket bakom og slitet som det ble utsatt for, og vi skal heller ikke se bort fra dyrene - hestene. Her må vi ta fantasien til hjelp, men for en vanlig asfalttraver, som ikke har opplevd høgjellet en barsk vinterdag, kan selv fantasien bli util-

strekkelig. Glupen gruve ligger vel 1300 m.o.h. Gruvedrift langt inne på høgjellet, hvor alt måtte skaffes utenfra, var i seg selv forbundet med store problemer. Arbeidet inne i selve gruva var kanskje ikke det verste. Det var forholdsvis lunt der inne, men utenfor var det ingen nåde, særlig vinterstid.

Transport av malmen ned fra fjellet foregikk med hest og slede. Seks dager tok det før malmen var klar for utskipning på Sunndalsøra. Den gikk da til Trondheim med båt. Lønn for en ukes strabasøs og mange ganger risikofyllt kjøring med hest og kar var en riksdaler. Vi kan ikke sammenligne pengeverdien da og nå, men noe storbetaling var det ikke. Likevel var det bra betaling etter datiden. Det blir således fortalt etter Johanna Bugten, som hadde opplevd noe av gruverushet inne i Grøvudalen: «Dæm hadde

STENSLIPING

Stikk innom oss og se vårt
store utvalg til rimelige priser.

- Slipeutstyr
- Råsten
- Innfatninger
- Mineraler
- Stensmykker
- Presangartikler
- Cabochoner i norsk sten og mye mer

GEO-HOBBY^{AS}

Trondheimsvn. 6, Oslo 5.

Tlf. (02) 37 67 88

Åpent: 10.00 – 16.00 (13.00)

Mandag stengt.

sølv (sølvpenner) dæm som arbeidet ved gruvene». (Gjenfortalt etter Endre Ottem). Ennå finnes det kjøresedler fra denne malmtransporten. Gammelordføreren, Gunnar Forseth, tok vare på noen av dem. Det ligger nok mye hverdagslit bak en slik seddel. Kjøringen, som gikk for seg om vinteren, med tunge malmlæss ned fra Svisdalsgårdene nedover de stupbratte Snøguttubakkene på isholke, var ikke bare barnemat for hest og kar. De hadde ikke skivebremser på kjøredonningene sine og det ble trolig ikke anledning til noen vesentlig beundring av det særegne Åmotan-juvet. Her var det stadig «krig» med naturkreftene. Malmen måtte frem og den kom frem. Firma Huietfeldt & Garmen i Trondheim var mottaker.

Sundalsfjellene. Bortsett fra litt prøvedrift etter kopperkis i Grøvdalen i 1920/30 årene var gruveeventyret ebbet ut rundt århundreskiftet. Bare spor etter en tid som er forbi er igjen. En fjellvandrør eller en reinjeger kommer nå og da over disse sporene, - et steinhus - et stort hull i bakken, forresten livsfarlig både for mennesker og dyr - eller en steinhaul litt utenom det vanlige - rester av malmen som skulle vært kjørt ned til «Øra». Kanskje jegeren er trett. Ei bør med reinkjøtt kan ta på kreftene. Men reflekterer han litt over disse «slagghaugene» og hullene, vil han sikkert komme til at malmen heller ikke har vært så enkel å hanskas med. Slit det og. Og så gjorde de det ikke bare for fornøyselsens skyld, gruvefolket fra 1800-årene.

Slutt ved århundreskiftet

I dag er det ikke noen gruedrift i

**RÅSTEIN - INNFATNINGER
KJEDER - ARMBÅND - NÅLER
GAVEARTIKLER**

**MINERALER:
NORSKE - UTENLANDSKE**

**MASKINER OG
UTSTYR FOR
STEINSLIPING**

ÅPNINGSTIDER:
Fra kl. 14⁰⁰ - 18⁰⁰
Lørdag 10⁰⁰ - 15⁰⁰
Mandag stengt

Velkommen til

BERGKRYSSTALLEN

Øivind Larsen

Robergrønningen - N.Eik - 3109 Lofts-Eik

**TLF.
033-68773**